

Оксана ЧЕПЕЛИК
провідний науковий співробітник ІПСМ,
канд. архітектури, старш. наук. співроб.

58-й МІЖНАРОДНИЙ ФЕСТИВАЛЬ КОРОТКОМЕТРАЖНИХ ФІЛЬМІВ В ОБЕРХАУЗЕНІ Провокує реальність

58-й Міжнародний фестиваль короткометражних фільмів в Оберхаузені відбувся протягом 26 квітня — 2 травня 2012 р.; це ущільнена демонстрація інтелектуального кіно, створеного у різних країнах світу. Можна було б описати його як візуальну збірку поем, загадкових і просвітницьких, вимогливих і хвилюючих одночасно.

Герхард Шредер, канцлер Німеччини у 1998–2005 рр., зазначав, що не може бути жодного сумніву, що Фестиваль короткометражного фільмів в Оберхаузені створив історію кіно. Короткометражний фільм є молодим, і так само Оберхаузен не старіє. Атмосфера молодості та творча сила — ці риси відрізняють короткометражні фільми і сьогодні. Оберхаузен відкрив багатьох молодих режисерів, нині — відомих майстрів кінематографу. Роман Поланскі вважає, що «Короткометражний фільм — перший великий крок до режисера, що подає надії. Це — те, як я починав, і Оберхаузен був важливим кроком на моєму шляху до того, щоб стати режисером».

Оберхаузен спеціалізується на концентрованих, гальванізуючих ін'єкціях чистого адреналіну, і цього року ми їх отримали у великій кількості. Вім Вендерс згадував: «Я закупив свою першу цигарку тут. Роками я переглядав кожен фільм в німецькому конкурсі, щороку чекаючи з нетерпінням на ті дні в Оберхаузені. Фестивальні події були важливими для мене, і вони вплинули на моє рішення стати кінематографістом».

Фестиваль 2012 р. відзначив 50-у річницю Оберхаузенського маніфесту великою тематичною програмою, присвяченою маніфестам різних років, під назвою «Провокує реальність: Блукачі/індивідуалісти, рухи, маніфести». «Старе кіно мертво. Ми віримо в нове» (Маніфест Оберхаузен, 28 лютого 1962 р.). Оберхаузенський маніфест — один з ключових документів в історії німецького кіно. Цей документ підписали двадцять шість режисерів, серед яких Олександр Ключе, Едгар Райтц і Пітер Шамоні; він затверджував

Тематична програма «Провокуюча реальність: Бунтарі/індивідуалісти, рухи, маніфести», «Бідні люди», Владо Крістл, Німеччина, 1963

лінію створення абсолютно нового німецького кіно. Цей маніфест втілює культурну програму покоління, при цьому виражаючи надію на майбутні зміни в соціальній дійсності та свідомості. З огляду на реалії виробництва, в яких сьогодні, майже п'ятдесят років потому, працює німецький кінематограф, ми бачимо, що місія маніфесту залишається актуальною і нині.

Вшановуючи річницю створення маніфесту, фестиваль представив збірку фільмів режисерів, які підписали цей документ; значна частина цих фільмів не демонструвались протягом десятиліть, і їх було відновлено спеціально задля цього показу.

Крім того, Оберхаузен оглянув маніфест з точки зору його віку. В усьому світі люди збиралися тоді разом із наміром змінити кінематограф, досить часто підтверджуючи свої плани маніфестами. Фестиваль представив п'ять напрямків у кінематографі п'яти різних країн, що відображають цілий спектр зусиль тогочасних режисерів, направлених на зміни заданих умов. Центральне питання всіх програм полягало в тому, чому саме можуть нас навчити маніфести минулого в контексті сучасної кінематографії.

У 1959 р. в Угорщині була заснована Студія Бели Балаша — в якості платформи для експериментів поза офіційним кіно. Нова американська кінематографічна група, що склалася довкола Йонаса Мекаса, в його Першій заяві влітку 1961 р. вимагала радикальних

Тематична програма «Провокуюча реальність: Бунтарі/індивідуалісти, рухи, маніфести», «Ти», Іштван Сабо, Угорщина, 1962

змін у кінематографі США [1, 130]. У квітні 1964 р. більше ніж 80 японських режисерів створили з метою реформи документального кіно Film Art Society. Ще у 1953 р. Група Тридцяти у Франції видала маніфест на захист короткометражного фільму, а наприкінці 1950-х рр. у Швеції когорта митців згуртувалася довкола засновника музею, куратора Понта Хултена, чії спроби пов'язати візуальні мистецтва з експериментальним кіно сьогодні залишаються анітрохи не менш актуальними.

В якості додатку до кінопрограм Міжнародний фестиваль короткометражних фільмів в Оберхаузені організував панельну дискусію, що об'єднала режисерів, художників, інтелектуалів і всіх тих, хто створює публічні заяви та маніфести, котрі відповідають сучасним викликам. Відродження короткометражних фільмів «оберхаузенців» подарувало кілька несподіваних ідей. Деякі з «повстанців» були міцніше вкорінені в традиції навчальних фільмів, аніж очікувалося... Мало хто реалізував концепцію авангарду так, як це зробив Ганс-Юрген Поланд у своєму чорно-білому дослідженні «Тінь» (1960). Неймовірно оригінальний фільм «Магічна стрічка» Фердинанда Хітта, — щось на зразок квінтесенції всіх короткометражних фільмів, створених авторами маніфесту: ще нікому ніколи не вдалося втиснути так багато різних елементів і жанрів у 21 хвилину хронометражу. Спільною рисою більшості фільмів

було дослідження реальності, що ним переймаються всі режисери; проте це ніколи не педалюється в кіно, де головним є кут зору. Ретроспектива Оберхаузену майстерно продемонструвала, що історією короткометражного фільму ніколи не слід нехтувати. Складність зйомок реальності — і, зокрема, дійсності, цілковито сформованої впливом безпосередньо близького історичного минулого, безперечно, була центром тяжіння ретроспективи «Бунтарі/індивідуалісти, рухи, маніфести», — програми, створеної як простими прикладами, так і значно складнішими роботами, що поглиблювали значення сплаву реєстрів і форм, історії та реалій.

Якість, притаманна Оберхаузену з моменту виникнення фестивалю, полягає в тому, що короткометражні фільми здатні знайти суто гуманний вимір навіть у найбільш драматичних політичних конфліктах. Через п'ятдесят років після того, як був підписаний знаменитий Маніфест, ця риса унаочнилась особливо ясно. Через півстоліття дух Оберхаузенського маніфесту не застарів: спроби зробити кіномистецтво невід'ємною частиною конструкції чи опозиції соціальних ідеологій, як і боротьба незалежних андерграундних кінематографістів проти монополії смаку та глобальної комерціалізації актуальні зараз не менше, аніж у 1960-і рр., якщо не більше. Надзвичайно вдалий відбір фільмів авторів, які підписали Маніфест, зробив важливу річ: завдяки йому стало зрозуміло, що Оберхаузенці тоді переймалися переважно аналізом свого часу й абсолютною свободою кінематографічної форми.

«Бунтарі/індивідуалісти, рухи, маніфести» — це не погляд назад, що ним неминуче обмежується більшість ретроспектив, але захоплення до взаємодії з реальністю, історичною та сучасною, — котра, виявляється, досі має вирішальне значення для нашого розуміння світу кіно. З 1950 по 1970 рр. тривав потік кінематографічних протестних рухів різних колективів з Японії, Європи та США, фільми яких куратори Ральф Еюе і Олаф Мьоллер зібрали у десяти програмах. Спільним знаменником цих фільмів було неймовірне бажання авторів зробити щось нове. Цікаво те, що позбутися старого було не так вже й легко. Німецький кістяк ретроспективи був оточений нео-авангардом з Франції, США, Японії, Угорщини та Швеції; сміливе кураторство продемонструвало чудові індивідуальні досягнення. До того ж маніфести свідчать про те, що реальному авангарду, здається, потрібні його масштабні й сконцентровані заяви для того, щоб привернути увагу громадськості до своєї діяльності. У цьому сенсі замість вірити написаному краще подивитися на ці маніфес-

Тематична програма «Провокуюча реальність: Бунтарі/індивідуалісти, рухи, маніфести», «Маніфест», Оксана Чепелик, США–Україна, 2011

ти як на зведення колективного підсвідомого та симптоматику загальної хвороби чи здоров'я культури кіно.

Тому представити свій фільм «Маніфест» в роковини Оберхаузенського Маніфесту було честю і для мене. Мій «Маніфест» — це фільм-концепт (цей термін віднайшовся під час ретроспективи моїх експериментальних фільмів у Парижі в 2009 р.), реалізований у контексті сучасного арт-дискурсу; він є відображенням мистецьких світоглядних позицій і художніх принципів, втілених в авторському відео-перформенсі, реалізованому в UCLA в межах Програми Фулбрайта. В Україні фільм був представлений на виставці «Незалежні», що відбулася в Мистецькому Арсеналі в серпні 2011 р. Цей твір не залежить від звичайних матеріалів та методів, — слова використовуються в якості засобу, концептуального словника, котрий протиставляється зображенню. Вони слугують основою для роботи, рефреном для перформенсів і конвеєром для досить специфічних значень. Твердження, що стосуються мистецтва, митця та свободи: «Мистецтво вільне, художник вільний», «Мистецтво має приносити насолоду, художник має отримувати задоволення», залучають глядача до участі. Ці короткі концептуальні твердження задають напрям для знайомства з конкретною ідеєю, яка фізично наділяється протилежним значенням під час акції. Перформенс є естетичним дослідженням і здійсненням короткої зустрічі душі й матерії, інтелекту

та тіла. Його можна визначити як поєднання ідеї з об'єктивним світом у процесі тілесної акції [2]. Те, що за щасливим збігом обставин участь у перформенсі взяли представники різних рас (Оксана Чепелик, Мімі Танг, Кліф Саймонс), солідарні з авторським меседжем, визначають специфіку виявлення світоглядних позицій і художніх принципів в контексті східної і західної культур, що багато в чому нагадують переживання дихотомії душі та тіла. Авторські твердження роблять дію перформенсу провідником для переходу від однієї сфери досвіду, від одного концептуального плану — до інших. У них відбувається пошук естетичного поєднання як способу чуттєвого подолання кордону матеріальних явищ, «трансформуючи умови Буття» [3, 14]. Ця робота ставить питання щодо сервільності мистецтва: авторські твердження в поєднанні з дією залучають глядача до процесу саморефлексії. Роблячи це, аудиторія продовжує використовувати найбільш ефемерний і податливий матеріал — людське сприйняття, та долучати, за посередництвом концептуальної та філософської мистецьких традицій, семіотику мультикультурного інтелектуального та емоційного поля перформерів до свого досвіду. У концептуальній структурі фільму втілені важливі для автора теми: тіла, прав жінок, особистої свободи та політичної діяльності.

Революційний дух Маніфесту був представлений десятьма конкурсними програмами, хоча сліди бунтарства в конкурсних роботах були дуже поміркованими. Їх відбір, як і раніше, відбувався згідно критеріїв традиційно високої якості формальних нарративних експериментів в поєднанні з відео-артом, присвяченим соціальним і політичним проблемам.

До складу Міжнародного журі увійшли: Стів Енкер (США), котрого я знаю в якості декана Кіно-відео школи «CalArts» у Лос-Анджелесі й куратора ретроспективи «Радикальне світло: альтернативне кіно та відео Сан-Франциско»; Біргіт Хайн (Німеччина), член Берлінської Академії мистецтв; Каріна Караєва (Росія), кураторка НЦСМ та Мультимедіа-Арт-Музею в Москві; Каваї Масайюкі (Японія), засновник Центру Відеоарту у Токіо; Рої Розен (Ізраїль), призер Оберхаузену 2010 р.

Гран-Прі Міста Оберхаузен у розмірі 7 500 євро було нагороджено Міхаела Зупранера за фільм «Снігові касети» (виробництво Ізраїль-Палестинські території, 2011, 13 хв 30 с). Для створення цієї роботи, насиченої відчуттям політичної нагальності та складності ситуації, художник надав кінокамеру палестинській сім'ї, що мешкає у надзвичайно небезпечному місті Хеврон. На початку 1997 р.,

згідно з Хевронськими угодами, місто було поділене на два сектори: Н1 і Н2. Як відомо з історичної довідки, сектор Н1, у якому проживає 120 тис. палестинців, перейшов під контроль Палестинської адміністрації. Сектор Н2, де мешкають 30 тис. палестинців, залишається під контролем ізраїльської армії, що захищає кілька сотень мешканців єврейських кварталів. Пройти з одного сектора в інший можна через будь-який з 16-ти ізраїльських контрольно-пропускних пунктів. У Хевроні найчастіше відбуваються збройні зіткнення між ізраїльською армією, арабами та єврейськими поселенцями. Але замість лінійного опису політичного конфлікту режисер ускладнює сприйняття подвійним екраном, завдяки якому ми бачимо не лише дійсність, насичену насильством, але й тріумф жертви, котра може бути агресивною. Тут це відбувається завдяки подвійному сенсу кидання сніжками, що є водночас і актом гри, і дією, пов'язаною з насильством, з ізраїльським режисером як безпосереднім спостерігачем, котрий намагається отримати користь від показу палестинських страждань. Результат, хоча й сирий і грубий, є водночас витонченим і таким, що викликає спогади: він перетворює кіно на активного агента, перевершуючи суб'єктивно-об'єктивні розділення та оминаючи установку на пасивну політичну роль. Фільм нагадує про те, що Фестиваль протягом всього його існування звинувачують, як і Берлінале, у зайвій політизованості, що, проте, не шкодить, чи навіть і підживлює його репутацію на міжнародному рівні.

Головні призи у розмірі 3 500 євро кожен отримали два фільми: «Заганяючи художника в рамки» режисера Саші Поле (Нідерланди, 2010, 35 хв) та «Десять, п'ять у траві» режисера Кевіна Джерома Еверсона (США, 2012, 32 хв). Було б помилкою вважати стрічку «Заганяючи художника в рамки» знайомою постмодерністською вправою зображенням художників у мейнстрімному кінематографі. Не у пагерналістській чи чутливій манері, але з залученням знайомих прийомів Китайської арт-фабрики режисер створює панораму вражаючої художньої праці широкого спектру, що включає все: від миттєвої Мони Лізи поряд з В. Путіним і портретами Ден Сяопіна до рідкісного, зовсім не ностальгійного погляду чорноробів, низькооплачуваних живописців, котрі незворушно привласнюють ролі видатних художників, таких, як Д. Поллок та Ван Гог.

У фільмі «Десять, п'ять у траві» серією позірно простих, а насправді напрочуд глибоких спостережень та довгих планів Кевін Джером Еверсон розкриває світ реальних ковбоїв, — не міфічних фігур (більших, ніж саме життя), але приземлених афро-американців, що

*Міжнародний конкурс, Гран-Прі міста Оберхаузен, «Снігові касети»,
Міхаел Зупранер, Ізраїльсько-Палестинські території, 2011*

присвятили себе родео. Є щось по-справжньому дивне в зображенні образу білого американського ковбоя, трансформованого в радісній вільній діяльності молодих афро-американців. Це глибокий та зворушливий портрет, який надає одному з первинних романтичних архетипів нову культурну ідентичність.

Премією ARTE у розмірі у 2 500 євро за кращий європейський короткометражний фільм нагороджено фільм «Marian Ilmestys» (Благовіщення) режисера Ейя-Ліза Ахтіла (Фінляндія, 2011, 37 хв 30 с). У фільмі класичні релігійні описи Благовіщення звучать водночас як гуманно, так і іронічно, позаяк вони розіграні не акторами, а скромними, однак цілком відданими дії жінками. Різні шари значень і чуттєвості сконструйовані і розказані автором без претензій, проте обеззброююче дотепним чином.

Спеціальні згадки Міжнародного журі отримали два фільми: «Звучний стакан» режисера Сільвії Шедельбауер (Німеччина, 2011, 10 хв) та «Тік-так» режисера Жозефіни Анхельт (Австрія, 2011, 2 хв 30 с).

Невеликою кількістю кадрів, відібраних з потоку зображень, знятих протягом Другої Світової війни, режисер Сільвія Шедельбауер зуміла виразити незбагненну травму війни в якості сильного візуального досвіду. Надзвичайно стисло використовуючи звук і зображення, «Звучний стакан» створює внутрішню напругу, досягти

*Міжнародний конкурс, Головний приз, «Заганяючи художника в рамки»,
Саша Поле, Нідерланди, 2010*

котрої можна лише кінематографічними засобами.

Фільм «Тік-так» — візуальна містерія, котра спершу може здатися набором випадкових кадрів із підлітками, що грають у невідомому дворі. У скромному 2,5-хвилинному ролику 8 мм-камери тут схоплено зображення, вагітні крихкістю і глибоким значенням.

Приз у розмірі 5 000 євро від журі Міністерства сім'ї, дітей, підлітків, культури і спорту Північної Рейн-Вестфалії отримала стрічка «Автомат» режисера Ву Чанг-Юнг (Тайвань, 3 хв). Фільму властиве поєднання ритмічної точності, медіа-пориву й оригінальності: відео міксує незбагненні речі, такі, як масове виробництво задля збільшення доходу, з абсолютно ніжним і чуттєвим поглядом та ставленням до елементарних речей.

Спеціальна згадка прозвучала щодо стрічки «Прикладні теорії розширеного розуму» режисерів Лени Бергендаль, Дженіфер Раїнсфорд і Рут Карін Зеттергрєн (виробництво Швеція-Кенія, 2011, 33 хв). Фільм, в якому серйозно сприймається злам євроцентричної точки зору, вибудовує як дивний, так і страхотливо вірогідний світ. «Прикладні теорії розширеного розуму» — це дистопія колишньої фіктивної колонії, чийм соціальним і релігійним життям керує геомагнетизм. Творча хоробрість і режисерська любов до деталей роблять цю гру дійсності і вигадки механізмом; фільм запускає соціальні і критичні асоціації грайливим і природним чином.

Приз FIPRESCI, міжнародний приз кінокритиків, отримав фільм «Відвідувач кафе, Каїр» режисера Рітеша Батра (Єгипет-Індія, 2011, 11 хв). Фільм стосується сучасної політичної проблеми — вільного життєвого вибору жінки в ісламському світі. Це — портрет жінки, яка вирішує особисто керувати своїм власним життям. Стрічка побудована в якості кумедного і розумного діалогу; режисер розкриває значний спектр емоційних нюансів завдяки детально розробленому руху камери, що спостерігає за парою, й формальне рішення фільму справляє свіже і яскраве враження.

Приз Екуменічного журі розміром в 1500 євро, заснований Євангельським церковним Об'єднанням в Оберхаузені та Католицьким кіновиробництвом Німеччини, одержав фільм «Одет» режисерів Кларіси Камполіни, Іво Лопеза Арауїо та Луїза Претті (Бразилія, 2012, 16 хв). Життя без взаємин зменшується до простого існування. Тут автори стрічки говорять про складні стосунки між матір'ю та Одет, її донькою; у їх ретельно скомпонованих образах відкриваються внутрішні обмеження персонажів.

Заохочувальну премію Міжнародного фестивалю короткометражного фільму в Оберхаузені в 0.10 євро з кожного квитка, проданого протягом поточного фестивалю, що разом складає 1750 євро, отримав фільм «Jalan Jati» (Дорога тіку) режисера Люсі Девіс (Сінгапур, 2012, 23 хв). Фільм «Jalan Jati» вражає технічно та естетично нешаблонною анімацією, а в якості арт-проекту — екстраординарним поєднанням різних художніх і наукових полів. Він відзначений за органічні досягнення як в кіно зокрема, так і в мистецтві загалом. До речі, де ви бачили, щоб програмні директори фестивалю, як це відбувається в Оберхаузені, відвідували виставки відео-арту, щоб запрошувати художників взяти участь у конкурсі?

Приз ZONTA розміром у 1000 євро присуджується жінкам-режисеркам, що взяли участь у Міжнародному або німецькому конкурсі; цього разу такий приз за фільм «Ерзац» отримала Елоді Понг (Швейцарія-Франція, 2011, 4 хв) за рівноцінно незвичайну і цікаву експериментальну режисуру. У фільмі жарт коханців у майже дадаїстичній лінгвістичній грі зі словом «Ерзац» раптом серйознішає — ерзац-кохання повинне знайти ерзац-квартиру.

Експерименти з блискучим рівнем якості також превалювали в німецькому конкурсі 2012 р. Долю нагород німецького конкурсу вирішували члени журі: Ян Діштельмаєр (Потсдам), Карола Граманн (Франкфурт-на-Майні), Андреас С'єкманн (Берлін).

Приз за кращий фільм німецького конкурсу та 5 000 євро отримала музична стрічка «Номер виробу» режисера Олівера Хусейна (Німеччина-Канада, 2012, 16 хв). У фільмі час минає, і дзеркало демонструє це. Дуже специфічний різновид штучності втрачає свою мелодраматичну природу і повторно виявляє це в момент, коли простір поза сценою перетворюється на сцену. І, так як немає нічого після цього, фільм відпускає свою головну героїню.

Промоційну нагороду за інноваційний підхід телевізійного каналу «3sat» у розмірі 2 500 євро, котра включає також можливість купівлі нагородженої стрічки цим каналом, отримав фільм «Червоний, сказала вона» режисерів Марейке Берн'єн та Керстін Шрьодінгер (Німеччина-Великобританія, 2011, 13 хв). Фільм розглядає розвиток різних процесів, від пост-продакшину до проєкції та інтервенції. Чутливе дослідження виробництва кольорового фільму та його внеску у сприйняття дійсності не те щоб зафіксовано, а радше сконструйовано режисерами фільму.

Спеціальну відзнаку отримали два фільми: «Звучний стакан», режисерки Сільвії Шедельбауер (Німеччина, 2011, 10 хв) та «Проект мозку центрифуги» режисера Тілла Новака (Німеччина, 2011, 7 хв). У фільмі «Звучний стакан» впевненість в тому, що все має власне місце в історії, поступається невпевненості та пошукам. Глядач бачить постійні зміни світлих і темних історичних подій; мерехтіння деформує, розвиваючи напругу, що, в свою чергу, створює нагальність, яка не запобігає сумніву.

У фільмі «Проект мозку центрифуги» все кружляє, рухається і змінюється. Досягнувши свого нинішнього цифрового віку, фільм повертається до власного коріння. Перевіряючи межі актуального поділу на ігрове та документальне кіно, граючи з аудиторією, цей фільм також наміхається над гуманістичним нео-ліберальним виміром і само-оптимізаційним драйвом.

Нагороди конкурсу землі Північний Рейн-Вестфалія (NRW) визначало журі у складі: Барбара Фішер-Рітмайєр (Дортмунд), Наташа Гікас (Франкфурт-на-Майні), Йєнс Шнейдерхайнзе (Мюнстер). Приз за кращий фільм конкурсу NRW та 1000 євро, надані NRW-Банком, отримав фільм «Липкий бруд дивує його» режисерки Шарлоти Анн-Марі Рольфс (Німеччина, 2011, 22 хв). Все могло бути чудово для 14-річної Жанни: після обіду на ярмарку, і так весь час, протягом довгих літніх свят. Коли вона зустрічає хлопчика свого віку на озері, їх взаємний потяг стає одразу очевидним. Що починається, як безневинний флірт, і скоро обертається для Жанни драматичною не-

*Німецький конкурс, найкращий фільм «Номер виробу»,
Олівер Хусейн, Німеччина-Канада, 2012*

вдачею в намаганні випробувати так званий «перший раз». Режисер тонко натякає на історію скривдженої дівчинки, котра шукає нормального шляху до природної фізичної близькості. Завдяки режисеру актори-підлітки незрівнянно переконливі у своїх ролях. Особливе враження справляє ключова сцена фільму, в якій головна героїня перестає бути жертвою і сама перетворюється на кривдницю. Режисер майстерно справляється з темою, — як візуально, так і в сенсі змісту.

Заохочувальну нагороду конкурсу NRW та 500 євро, також надані NRW-Банком, присуджено фільму «Дафна та Ноа» режисера Саймона Стайнхорста (Німеччина, 2011, 9 хв). Ми чуємо, як двоє маленьких дівчаток співають про своє життя. Їх пісні про серйозні проблеми, — такі, як всиновлення або неповні родини, а також про щоденні питання, наприклад, про сестру, що пісяє у спільне ліжко. Режисер та його команда блискуче візуалізують дитячу реальність. Бурхливий творчий потенціал дівчаток чудово втілено за допомогою кольорової рисованої анімації. Їх вільний від самосвідомості спів провокує безліч асоціацій. Анімація, чудово пристосована до дитячої казки, зачаровує своїм швидкоплинним ритмом і очевидною простотою.

Міжнародний конкурс, Премія ARTE за кращий європейський короткометражний фільм, «Marian Ilmestys» (Благовіщення), режисер Ейя-Ліза Ахтіла, Фінляндія, 2011

Оберхаузен — це запрошення зруйнувати старі та нові рамки й стереотипи кіноіндустрії, відійти від показників моди цифрової епохи. Чи дійсно були німецькі фільми 1950-х такими поганими, як це стверджували автори Маніфесту? Чи експериментальні фільми, — такі, як «Метеор» режисерів Маттіаса Мюллера і Крістофа Жіраде (німецький конкурс), — дійсно втрачені для кіно, тому що їх демонструють переважно в музеях і галереях? Оберхаузен розцінює показ в кінотеатрі як обов'язок, як можливість і як задоволення. Про те, як дитячі мрії про подорож на Місяць під арію Пуччіні можуть бути закладені в емоційно захоплюючій роботі, сповненій цитат із науково-фантастичних фільмів, котра водночас пов'язує і спотворює, говорилося у короткометражному фільмі «Метеор».

Оберхаузен успішно переконує в тому, що цілком можливо не зраджувати своїй відданості пошукам «нової мови кіно» — адже необхідність, проголошена 50 років тому, не втратила своєї аудиторії.

Елі Кортінас створив один з найкрасивіших фільмів — «Сповіді з відкритою завісою». Це роздуми про жіночу ідентичність і репрезентативні моделі, втілені поєднанням образів жіночих спин з аме-

риканських фільмів та зображенням штор. Вік колективних заяв, можливо, й минув, та обговорення фільму триває.

На 14-у конкурсі нагороди за краще німецьке музичне відео MuVi визначало журі у складі: Ральф Крістоф (Німеччина), Даніель Міллер (Великобританія), Плей (Франція). Першою премією обсягом в 2 500 євро відзначене відео «*cupi asponum*» (*alva poto ft. Anne-James Chaton*) режисера Карстен Ніколаї (Німеччина, 2011, 6 хв 30 с). Карстен Ніколаї, добре відомий українській аудиторії в якості художника, що неодноразово експонував свої твори в ПінчукАртЦентрі, вже отримував нагороди MuVi в Оберхаузені. Цього року рішенням журі було одноставним і швидким. Акронім — абрєвіатура, що складається з початкових літер або звуків слів, у відео найчастіше лого чи торговельна марка, котра монотонно проговорюється в алфавітному порядку з електронним супроводом. Це було очевидно: проста ідея щодо того, як глобальний світ вбивається у свідомість, у досконалому виконанні.

Також варто було переглянути інші спеціальні програми Оберхаузену, — наприклад, чутливу ретроспективу чесько-англійської режисерки анімаційного кіно Віри Ноебауер, або ретроспективу експериментів з рухомим зображенням австрійської режисерки Лінди Крістанель, чи добірку фільмів фінського експериментатора Ілппо Похьола, або ретроспективу ізраїльсько-американського митця, режисера та письменника Рої Розена. У порівнянні з Рої Розен наші сатиричні ТВ-шоу є провалами гумору, а легендарний нью-йоркський «поганий хлопчик» Ленні Брюс лише трохи відстає від інтелектуала Вуді Аллена. Праці Розена досліджують ідентичність та поняття зла, специфічно звертаючись до єврейської колективної пам'яті та влади творчості у екстремальних ситуаціях життя та смерті. Через відео, живопис та наратив гумор Розена може бути сприйнятий одночасно як недооцінений та збурювальний. Він очолює програму поглибленого вивчення візуального мистецтва Артколеджу «Ха-Мідраша». Його триптих «Out»/«Изыди» («TSE», 2010) вражає, мов удар блискавки. Він відкривається то у впізнаваних документального типу головах, що говорять, то дає ляпаса аудиторії глибоко політизованим жорстким садомазохістським екзорцизмом за участю двох жінок, що виганяють Лібермана з тіла молодій єврейській дівчини, де у фінальному циклі в красивому, наживо виконаному перфоменсі виривається плач. «Tse» — аж надто різьча суміш документального/екзорцистського фільму жахів, створеного радикальним митцем. Ключова сцена зображає садомазохіст-

*Міжнародний конкурс, приз кінокритиків (Приз FIPRESCI)
«Відвідувач кафе, Каїр», Рітеш Батра, Єгипет–Індія, 2011*

ську сесію, де припнуту ланцюгом молоду жінку шмагають по сидницях. Замість того, щоб вербалізувати біль, з її вуст зриваються заяви ультра-правого ізраїльського міністра закордонних справ Авігдора Лібермана. Фільм отримав нагороду «Горизонти» на 67-му Міжнародному кінофестивалі у Венеції 2010 та в Оберхаузені.

У програмі «Переможці інших фестивалів» був показаний вже добре відомий українській публіці фільм «Крос» Марини Вроди, володарки Золотої пальмової гілки 55-ого МКФ в Каннах 2011 р. У короткометражному фільмі виробництва Франція-Україна (2011) біг сприймається як метафора: адже спочатку героя змушують до колективного кросу, потім він тікає під тягарем обставин, а згодом він спостерігає біг іншого як перспективу або як її відсутність.

Оберхаузен-2012 представив парадигматичні погляди на масштаби та можливості жанру короткометражного фільму з певним меседжем. Повторне відкриття кіномистецтва «авторів» [Оберхаузенського Маніфесту] спонукало режисерів до того, щоб продовжувати звертатися до початкових засад кінематографу.

Короткометражний фільм протягом ХХ століття еволюціонував в таких різних напрямках, що дійсно важко думати про нього як про єдиний жанр. Ось чому я люблю Фестиваль в Оберхаузені — він святкує радикальну еволюцію, якою йде короткометражний фільм. 58 років — це тривалий час у світі кіно! Що мене приголомшує, так це

те, що Оберхаузен зміг прокласти свій власний курс у бурхливому морі інформаційної ери з тією ж відданістю духу нового фільму, яку він демонстрував протягом всіх цих років.

1. The First Statement of the New American Cinema Group // Film Culture. — N. Y., 1961. — № 22/23.

2. *Brecht G.* The Origin of Events // Happening & Fluxus, exh. cat. — 1970. — п. р.

3. *Yoko Ono.* To the Wesleyan People: Who attended the meeting (a footnote to my lecture of January 13th, 1966) // To See the Skies / Fondazione Mudima. — Milan, 1990. — P. 14–15.

Анотація. Стаття присвячена 58-у Міжнародному фестивалю короткометражних фільмів в Оберхаузені, що цього разу був сфокусований на провокуючій реальності.

Ключові слова: інтелектуальне кіно, провокуюча реальність, рухи, маніфести, експеримент, радикальні зміни.

Аннотация. Статья посвящена 58-у Международному фестивалю короткометражных фильмов в Оберхаузене, в этом году сосредоточенном на вопросах провоцирующей реальности.

Ключевые слова: интеллектуальное кино, провоцирующая реальность, движения, манифесты, эксперимент, радикальные изменения.

Summary. An article examines the phenomenon of the 58th International Short Film Festival in Oberhausen that focused on provoking reality.

Keywords: intellectual cinema, provoking reality, movements, manifestos, experiment, radical changes.